Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summulae s. introductio ad logicam - Cod. Ettenheim-Münster 231

Knaebel, Anton

[S.l.], 1718

Q:3tia

urn:nbn:de:bsz:31-127287

Visual Library

Alienatio et translatio tunc a propria sua significatione ad improprium 97
v.g. hominis, prata rident. tunc non rident dicuntur alienari.

Appellatio est applicatio significati totalis, qd. habet aliquis tmy ad significatum 98
alterius tmi v.g. Petrus est magnus doctor. si titulus hic est singularis
obiectum. sed Petrus est magnus secundum scientiam obiectum non est peritus
obiectum. sed Petrus est magnus secundum staturam. et ipse sensus
tmus magnus dicitur appellare tmum corporis et significatum eius
totale fieri ipsum corpus. unde dicitur appellatio totalis. in hoc
sensu tmus magnus dicitur appellare tmum Petri, qui est significatum
materiale. unde dicitur haec appellatio materialis.

Q: 3tia
Quid sit Definitio et Divisio

Tres sunt modi sciendi, scilicet definitio, divisio, et argumentatio. argumentatio 99.
pertinet ad 3tiam mentis operationem, de qua infra. definitio, ac divisio
vero tam in sima quam in 2da mentis operatione reperiuntur, de qibus proin
modo agendum. si petas quid sit modus sciendi, respondetur est oratio
ignoti manifestativa, per definitionem enim gnoscimus rei alicuius partes.

ARTicULUS 1mus
De Definitione
§1mus.
Quid et quadruplex sit definitio? 100

Definitio totalis incipiens Artem est oratio, quid erat, ac significans
sensus est, definitio est oratio applicans nomen rei. dicit Artis oratio
per quam non omnis illicitus oratio vocalis seu etiam mentalis sed quietis
qd verbum mentis appellatur. dicit 2di: quid erat est per hoc
verba intelligitur essentia seu ratio et predicata essentialia, et
cuiusque rei, qd etiam vocantur quidditas rei, eo qd per illa predicata

quærentibus respondetur, quid sit res. nota hic etiam, quid illigatur p definitio. definitio dicitur aliquid, qd definitur, sive cuius nata explicatur definitio vocatur p qd explicatur nata.

101 Definitio duplex est formalis et obtiva: formalis est nihil aliud quam conceptus vox aut scriptura p quam explicatur nata rei. obtiva est illa res, seu obtus, qd p definitio formalis cognoscitur aut significatur duplex, etiam est definitio nempe formale et obtiva. formale est illa vox seu conceptus exprimens aut repræsentans obscure re illa cuius nata explicatur. definitio obtiva est res ipsa, qdp formalem vocem aut conceptum exprimitur seu repræsentatur. e.g.: in hac propositione homo est animal rationale hæc vox homo est definitio formalis rationale res p hanc vocem significata et definitio obtiva homo vocem animal rationale est definitio formalis et res p res vocem significata est definitio obtiva. ex qo patet, definitionem obtivam et definitio obtiva semper esse idem inter se, sed nos hic potissimum loquimur de definitione et definito formali.

102 Definitio formalis dplex in definitionem nominis et rei. definitio nominis est oratio explicans essentiam nominis, hoc est, ipsa significatione seu etymologia e.g. lapis est vox instituta ad significandum aliquid mobile: lapis est dicitur quod laedit. definitio rei est oratio explicans nata cuiusvis rei per propriam significata. triplex est qd hæc definitio selet essentialis definitiva et causalis. essentialis: seu ut etiam vocatur quidditativa: est oratio explicans nata rei p brevitatem illius essentialis et hæc rursus duplex est nempe essentialis physica et methaphysica. essentialis physica est, qd explicat nata rei p partes illius essentialis physicas seu reales, dictas e.g.: homo est corpus et anima aut ex corpore et anima et unio h partes selet inter se distinctas essentialis methaphysica est, qd explicat nata rei p partes essentiales methaphysicas seu rationales, n dictas nempe p genus et differentiam e.g.: homo est animal rationale. p genus illigatur illud predicatum p qd res definita differt et distinguitur ab ijs, quibus convenit in genere sui e.g.: homo est animal rationale genus est animal, quia per hoc predicatum convenit homo plurib selet etiam cum brutis. rationale est differentia quia per hoc homo differt a brutis.

Dfio descriptiva è oratio explicans nãã rei p illiq proprie- 103
tates, earq; methaph: seu indefinitos, quales sunt v.g: risibilitas,
admirabilitas, v physicos easq; refert à subiecto distinctos, qualia
sunt accidentia physica v.g: forma figura, locus. Aliqui v.g:
homo è aol risibile admirativum è Dfio hois p proprietates
methaph: homo è aal in in plurmd vtiles rationis, è Dfio descript:
p proprietates physicas.

Dfio causalis è, quo ab aliis etiã descriptiva vocat: oratio 104
explicans nãã rei p suas causas v.g: homo è ons q ex corpore
anima, vnione, creatione à Deo ad aeterna Beatitudinis: inqua
Dfione oia 4 causarum genera exprimuntur, nempe cãa efficiens
quod è Deus, cãa finalis, q d et aeterna Beatitudo. cãa mat:
quod è corpus, cãa formalis, è q oã. et hoc est Dfio Dfionis communis
è receptior.

§. 22 vs.
Solvuntur obiectiones.

Obj. imo ytra ipsa Dfio Dfionis, si posset dari Dfio Dfionis 105
deberet ea Dfinire se ipsa, sed nihil est Dfinire se ipsum:
q n est dari Dfio Dfionis. M: ytra illa Dfio deberet de-
finire se ipsa. m ytra si alia Dfio deberet
hanc Dfinire et Dfio et apert idem hoc à fieri n est. quod
R: distingo M: si posset dari Dfio Dfionis deberet illa Dfinire
se ipsa ita ut ipsa apert Dfinitum totale et adequatum i:
M: ita ut ipsa apert Dfinitum partiale et inadequ: n: M:
et dito m: nihil est Dfinire se ipsa tanqua Dfinitum totale
et adequatum c: m tanqua Dfinitum partiale et inadequatum
n: m: et cons. Sensus difficultatis è, qd hæ voces oratio explicans
nãã rei Dfinitam ad Dfionem et Dfiniens etiã è ipsas cum
sint etiã ipsa inter Dfiones, sed quia videtur hanc Dfio
oratio explicans nãã rei dentur adhuc alia plures Dfiones
ideo hæc Dfio oratio explicans nãã rei è tm obiectum inadequatum.

106 Dicis: Ofio debet esse clarior suo definito: ergo nihil est definire seipsum et id tanquam definitum partiale seu inadequatum cons: ergo si Ofio debet esse clarior suo definito, et tu posset aliquid definire seipsum, sequeretur, quod Ofio esset clarior se ipso, hoc autem impossibile: ergo etc.

* R. ad ant: Ofio formalis debet esse clarior suo definito formali c: ant: Ofio formalis aut obliva debet esse clarior suo definito obliviono: ant: et dist: cons: ergo nihil est definire seipsum tanquam definitum partiale formale c: cons: tanquam definitum partiale obliviono n: cons: quod dicitur Ofio debet esse clarior suo definito, intelligendum hoc est de Ofioe et definito formali non autem obliviono nisi tunc, quando ipsa Ofio aut definitum obliviono est alia quoties non a definito partiale obliviono definitum partiale formale, nam definitum formale et hoc vocatur aliquis id est pars huius definiti seu horum duorum: ordo explicationis rei.

107 Ceterum, ut plures eiusmodi alias obiectiones possis solvere, quae in propositionibus affertur solent, nota, eandem esse rationem definitum formale et a defectu formali exprimitur, exprimi enim duobus modis obscurius scilicet et clarius obscurius per definitum formale et clarius per definitum formale, unde ea res ut quita uno modo nempe modo scilicet per defectum formale, in quarto scilicet quoties quod definitum formale est obscurior altera quotione, quod est Ofio formalis, atque ita res se habet in nostro casu hoc enim vox Ofio sicut nihil ea definiens, atque idem inter res illas alia Ofioe rei, inter hoc ipso ipsos oratio explicans nam rei sicut nihil ea definiens, et inter hus etiam se ipsos, sed tamen longe clarius, quia sicut hic vox Ofio ita dicit hoc vox ordo et clarius explicat ea definiens quia sicut hic vox Ofio.

Regulæ Definitionis.

Prima regula est, definitio formalis debet esse clarior suo definito formali. 108.

Debet hoc modo: definitio formalis debet esse non explicans rem, seu definiti formalis: quo debet esse clarior illo definito formali, quia id, et quod explicatur alterum, debet esse clarius, quam id, quod explicat. Extra regulam peccant istæ definiones, et quant tres æquivocis, metaphoricis, caussitatis: v.g. homo est microcosmus, seu parvus mundus.

Secunda regula est, definitum formale non debet ingredi definitum formale. 109

Debet: si definitum formale ingrederetur definitum formale, definitum non esset clarius suo definito et explicaretur idem per idem; sed definitum debet esse clarius suo definito, et non explicari idem per idem: quo definitum formale non debet ingredi definitum formale, unde mala est definitio hominis si dicatur homo est animal humanum.

Tertia regula est, definitio debet convenire omni et soli definito et debet definitio esse convertibilis cum definito hominis, debent 110
definito affirmari possit definitum, et de quorumvis valeat, contra ab uno ad alterum dicendo: est homo, quia est animal rationale, et animal rationale: ergo est homo.

Sexta: omnis definitio debet esse cum ratione magis et minus explicata sed non explicaretur ratione illius rei, quod definitum, vel falsa non explicaretur tota ratione, si definitum non conveniret omni et soli: quo ebr. quinque extra hanc regulam peccant sequentes definiones v.g. homo est animal doctum definitio cum non convenit omni et soli quia non dicitur homo est animal vivens definitio mala, quia non convenit soli seu non solum homo sed etiam volucres et viventes.

Extra est: definitio debet esse brevis quantum fieri possit, salva claritate, ita ut nihil 111
habeat superflui hinc mala est definitio homo est animal rationale mortale, mortale

ō superfluus, cū definitio sufficienter distinguat ab oī n definito
et tota essentia hōis satis explicetur p hoc verba hō est an.

132 Sta ō: definitio debet fieri p genus proximum. illud autem p genus illa
proprietas, in qby res definita adhuc cū aliis singulis convenit: quia
respectu hōis ll. apl. vivens, corpus, sensibilia eas est ex
his proprietatibus illud genus proximius in qo res definita
cū pauciorib qvenit; illud vero genus remotius in qo res definita
cū pluribus qvenit. sic respectu hōis genus proximius ad. quod
vivens licet am hō ll proprium ad. qvenit adhuc cū aliis
quia ll proprium vivens est, p ad. am qvenit cum brutis, p
hō est vivens v hō est corpus rāble.

133 Sta ō: dfio debet fieri, p proprias primaria hō ō, talia, ex
qbus tanqua radice propria religia emanat, tale proprium en
hōis est ad rāble; ex hoc am brevitatis religia sicut ad risibile
admirativum, qd vocantur proprietates metth: diuntur a ista
proprio quia ex radice, sicut ipsa risus admiratio oriuntur
ex rationeitate. qtra hanc regula peccat ista dfio hō est ad
risibile admirativum.

134 Ima regula ō: dfio n debet indeterminata seu disjunctiva esse, unde
malè dicere: ad est vivens rāble v brutum talis am dfio n qvan
vient adequatè oī suo definito: sed tm inadequatè et disjunctive.

Sextus
Solvuntur Rationes.

135 Ultimo: ino: qtra imo regula, qua obscurum v aliud obscurius, quid
sit ad, quia quis sit hō, qd aliud aliis n debet ad clarior suo definito;
ant: pbtur. rectius facilius intelligit quid sit hō, quia quid sit ad
quis n licet se ad hōiem multi trahant se ad tal: qd et
dicto ant: oqvo obscurum v aliud obscurius, quid sit ad, quia quid
sit hō si aliquis p illigat sicut ad indiv. ipsum hō n ant si quis
illigat ipsum n ant et cons: nos loquimur de illo, qi illigit termino

Obj. 2 rdo: in substantia mentali definiens totale 116
est unum et idem: quia definiens non est de essentia sua definiti ant. patet
in substantia mentali definiens et definitum sunt unum indivisibiliter ut
quod ant.

R: dist. ant: sunt unum et idem realiter c: ant: etiam totaliter et adequate
n: ant et cons: quomodo a nobis intelligendum sit infra dicemus pluribus.

Obj. 3 tio: ubi ubi regula. definiens et definitum sepe distinguntur realiter 117
quia non omnis definiens est convertibilis cum definito cons: patet illa quod distinguntur realiter
non possunt de se invicem cum veritate affirmari: quod ant.

R: dist. ant: definiens et definitum totale inter se distinguntur: definiens de=
finitum affirmatur n: ant: et dist. ad tio cons: quia non omnis definiens est con=
vertibilis cum definito affirmo n: cons: quia non omnis definiens est con=
vertibilis cum definito totali subdist. non est convertibilis cum illa entitative
nor est non repraesentant ea re c: cons: non est convertibilis cum illa representative
ole repraesentat ea re quam repraesentat nor definitum totale ho.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quaestio unica.

Quid et quotuplex sit divisio.

Definitio est oratio totum in suas partes distribuens E.g: homo pars alia 118
est corpus, alia est anima, alia est unio. totum quod dicitur dividi dividi
partes in quas dividitur dicuntur membra dantia sic in definitione
divisionis, homo est totum corpus anima et unio sunt membra dividentia.
Dicitur alia est naturalis, et alia rationis. divisio naturalis est aequalis sicut nomen 119
dicitur in suas partes ut quid dico: E.g: hominis vestis canis alius est sicut
canis terrestris alius stellationis. divisio rationis est, qua ratio sibi
in suas partes dividimus ut E.g: homo in has partes contingens
Divisio rationis subdivitur in actualem et potentialem. actualis est, quo totum 120
actuale dicitur in suas partes, ex quibus actu constat, et hoc actualis
divisio duplex est physica et metaphysica: physica est, quo totum physicum
in suas partes dividit sive realiter distinctas, et si illa partes sint

essentiales, hoc est, tales, sine quibus totius essentiam dari aut quidem
posset, dicitur divisio physica essentialis v.g. hominis pars alia est corpus alia
animus et tamen si non sint partes essentiales, sed tamen integrales, hoc est,
quae spectant ad integritatem totius, dicitur divisio phys. integralis v.g.
hominis pars alia est capitis, alia collum, alia brachium etc.

121 Ad hanc divisionem physicam revocatur etiam divisio accidentalis, quae est divisio subiecti
in accidentia et subiecti per alia accidentia. fit hoc divisio tripliciter
primo dividendo subiectum per accidentia v.g. vinum aliud est album aliud
nigrum. 2do dividendo accidens per subiecta v.g. album aliud est mus
aliud cygnus. 3tio dividendo unum accidens per alia accidentia
v.g. nigrum aliud est durum, aliud molle aliud asperum aliud lene.

122. Divisio actualis metaph. est, qua totum actuale dividitur in partes metaphysicas
actuales et distinctas v.g. hominis pars alia est animalitas alia rationalitas
animalitas enim et rationalitas in homine inter se sunt distinctae.

123 Divisio potentialis vel ut alii loquuntur Logica est etiam universalis,
est, qua totum potentiale dividitur in suas partes subiectivas. totum autem universale
est ratione universalis v.g. animal qui quidem sub se plures diversas
seu potestativas. et hi tunc vocantur partes subiectivae.

124 Cuiusmodi: quare vocatur totum potentiale. Respondeo ita vocatur
quia nunquam simul getum habet ses suas partes, in quas dicitur, et
in radice in actu aut animal dividitur in radice et in radice vel animal
est divisione metaph. quia divisio metaphys. est divisio in genere differentiae
in sua individua.

Regulae Divisionis

125 Prima regula est: nullum membrum dividens sorsim sumptum debet
adaequare totum.
Ratio si aliquod membrum dividens sorsim sumptum adaequaret
totum, tunc pars esset aequalis toti, sed quia non est aequalis toti
quia est unus mala est divisio animalis in rationale irrationale sensitivum

quia vivens sensitivum, quod est unum ex membris dividentibus adequat totum, nempe potissimum animal; eum est in quod est animal sit etiam vivens sensitivum

Ex regula 2: membra dividentia simul sumpta debent adequare totum. 126

Debet: membra dividentia nihil aliud sunt, quam partes simul sumptae: sed omnes partes simul sumptae debent adequare totum quod est: illicitum est adequare totum, quod membra dividentia nec plus nec minus debeant continere, quam totum, hinc nihil debet dari in membris dividentibus simul sumptis, quod non detur in toto et nihil dari in toto, quod non detur in membris dividentibus. mala igitur est definitio, si dicam animal aliud est homo, aliud piscis, et aliud avis; quia in toto continetur etiam animalia terrestria, quae continentur in membris dividentibus, mala item est haec definitio, si dicam animal aliud est rationale et irrationale aliud est Angelus, quia in membris dividentibus continetur Angelus, qui non continetur in toto definito.

Ad hanc regulam revocatur etiam illa, quae praeter tradi solet de toto potentiali, et de hac, singula membra dividentia debent participare rationem totius, non autem singulis debet praedicari ipsum totum universale, qui dicitur totum potentiale, quod si totum ille universale praedicari de membris dividentibus potest universaliter et adequate, dicuntur membra illa partes substantivae, si vero tantum analogice praedicari possint non autem propter aliquam similitudinem tunc dicuntur partes potestativae mala igitur est illa definitio animalis in rationale et irrationale et Angelum, quia Angelus non participat rationem animalis.

Ultimo membra dividentia debent sibi invicem aliquo modo esse opposita, non autem unum non debet contineri in alio, debet finem membra dividentia sibi non esset opposita, tunc illa pars, quae continetur in alia frustra poneretur in definitione, sed nulla debet frustra poni in definitione: quod est: hinc mala est definitio animal aliud est rationale aliud irrationale aliud canis; quia canis iam continetur in irrationale. 127

Ultimo: definitio debet fieri per membra prima et immediata, hinc est mala definitio: animal aliud est rationale aliud ex lo trabile aliud est

tertiy cum possit dividi dari in rationale et irrationale, deinde irrationale in terrestre, aquatile, et volatile.

Disputatio 2da.

De 2da mentis operatione

Disputatio duas quæstiones continet. Ima est de natura et multiplicitate propositionis, quæ est 2da mentis operatio. altera quæstio est de proprietatibus propositionis.

Q: ima.

Quid et quotuplex sit propositio.

5 mus.

Quid sit oratio?

Cum propositio (: ut infra videbitur :) definiatur per oratione: oratio autem constet nomine et verbo. explicandum prius est, quid sit iunctura illa nominis et verbi et oratio. nomen igitur est vox significativa ad placitum sine tempore, huius nulla pars separata significativa est separata. declarantur singulæ particulæ huius definitionis. dicitur itaque primo vox significativa ad placitum et ut excludantur res non significativæ. Dicitur 2do sine tempore, notandum est quod verbum cum tempore, nec importat in sua significatione exercitum aliquem actionem pro certo tempore nempe præterito, præsenti, atque futuro, unde a ratione temporis excluduntur hæc verba hodie, die, mensis, annus et licet cum sint, aliquam mensuram temporis non significant cum tempore sic etiam cœna prandium et ceteri cum tempore tempus, an prandium vel cœna sumitur quæ est tempore præteriti vel sumatur tempore præsenti vel sumendum est futuro. Dicitur 3tio cuius nulla pars significativa est separata, hoc est, ita ut nulla sint eo modo extra compositionem, quo modo sunt intra eam.